

مفاهیم سازنده مسخ شده!

ناصر مکارم شیرازی

اسلام هیچ پیمانه‌ای را برای فرار از زیر بار مسئولیت‌های اجتماعی و تلاش و کوشش و کار نمی‌پذیرد. برای به ثمر رسیدن انقلاب همه باید کار کنند و همه باید در این دستاویز بزرگ شرکت جویند، هر کس در مسیر خود.

«کار» یک جهاد بزرگ اجتماعی و ملی است، این بحثی است که قبلاً برآمده آن سخن گفته‌ایم و تأکید اسلام را روی این مسأله حیاتی و بنیادی دانستیم. در اینجا یک سؤال مهم پیش می‌آید که آیا این برنامه حرکت آبرین اسلامی با دستورهائی همانند «زهد» و «توکل» و «پرهیز از آرزوهای دوازده» و

«بی‌اشتهائی به دنیا» که در آیات و روایات دینی ما توصیه شده تضاد ندارد؟ جای این هست که افرادی بگویند ما وقتی این آیات و روایات را مطالعه می‌کنیم از کوشش و کار و فعالیت دل‌سرد می‌شویم مبادا دنیا پرست باشیم، و در حقیقت دنیا پرستان قرار بگیریم. حقیقت این است که بروزی‌گونه تضادها، همه به خاطر این است که متأسفانه یک فرهنگ جامع و مدون اسلامی که قابل استفاده عموم باشد و این مفاهیم را یک یک بررسی کند درست نداریم.

این مفاهیم (زهد و توکل و طول و ماندن آنها...) چنانکه در بحث‌های مربوط به انکیزه پیدایش مذهب نیز گفته‌ایم آنچنان مسخ و تحریف گشته و آمیخته با سلیقه‌های شخصی کوهستان شده که چهرهٔ سازنده آنها در اذهان عمومی یکی دیگر گون گردیده است، و بسیاری از مردم به ظاهر مسلمان این مفاهیم را پوششی فرار داده‌اند برای نارسائیهایی و تکیه‌های خود و ولی پیدا کردن مقصود اصلی بیانگذاشتن و اسلام در این مسائل برای آنها که واقعاً بلند کار مشکلی نیست.

مثلاً هنگامی که به این روایت برخورد می‌کنیم که «متوکلان واقعی کشاورزانند» (۱)

خود را می‌تیمیم که توکل به معنی وادادگی و بی‌حالی و رها کردن تلاش و کوشش نیست چرا که گروه کشاورزان از فعالترین و زحمتکش‌ترین قشرهای جامعه‌اند.

و با هنگامی که در داستان غزوه «حمران الاسد» می‌خوانیم بعد از جنگ احد که ارتش اسلام شدیداً آسیب دید، برای خنثی کردن ضربه دوم دشمن به مقابله و تعقیب با آنها برخاست، و همه حتی مجروحان جنگ احد در این مبارزه شرکت کردند، و برای اینکه نشان دهند تا آخرین قطره خون آماده فداکاری هستند گروهی از کسانی که را در احد زخم برداشته بودند در پیشانی‌شان صوف قرار دادند.

قرآن مجید این لشکر را با این تعبیر می‌شناسد که آنها نه تنها از تهدید دشمن نهراسیدند بلکه ایمانشان افزون شد و گفتند توکل بر خدا است خدا ما را کافی است و از بهترین و کامل است» (سوره آل عمران آیه ۱۷۳)

با توجه به اینکه تعبیرها می‌توان روح «توکل» که همان «دلگرمی به لطف خدا در عین تلاش و کوشش مستقیم و مداوم» است، بی برد.

و با اینکه هنگامی که می‌بینیم علی (ع) با اینکه در مرکز حکومت و در قلب اجتماع و در میان امواج خروشان زندگی قرار گرفته بود مردم را تشویق به زهد می‌کرد، در می‌بایم که زهد به معنی یگانگی و دوری از اجتماع و کار و فعالیت نیست، بلکه به معنی عدم اسارت در چنگال مال و مقام است.

۱ - مسائل الشیعه جلد ۱۲ صفحه ۲۵

به معنی افزا و گوشه گیری نیست، بلکه به معنی استقلال روحی و عدم وابستگی و سرپرده گمی در برابر مادیات است .

و نیز هنگامی که می بینیم در روایات اسلامی « **حرص و طول امل** » از اسباب و عوامل فراموش کردن دادگاه عدل الهی در جهان دیگر معرفی شده ، می فهمیم که نظریه محکوم کردن کار دنیا برستانی است که برای اندوختن ثروت همه مفاهیم انسانی را فراموش می کنند و هیچ قد و بشری برای آن قائل نیستند .

***

مثال روشنی برای این موضوع داریم : ما در منابع مختلف اسلامی احادیثی تحت عنوان « **الإجمال فی قلب الرزق** » (رعایت اعتدال در تلاش برای معاش) می بینیم که به مسلمانان توصیه می کند در تحصیل مال حرص نباشند ، و زیاد دست و پا نکنند .

ولی دقت در خود این روایات نشان می دهد که هدف نهایی چیست ؟

در یکی از این احادیث که از پیامبر (ص) نقل شده می خوانیم او در یکی از خطبه های خود در حجه الوداع (آخرین حج) فرمود : **اتقوا الله واجملوا فی الطلب ولا یحملنکم استبطاء شیئی من الرزق ان تعالجوه من غیر حله** « بهیز گاری بشه کنید و در طلب روزی حرص نباشید و تاخر آن، شما را به مستحواز طریق نامشروع نینکنند؟ (۱) این سخن روشنگر هدف نهایی است که جمعی از امت و حرص و کم ظرفیت برای توسعه زندگی دست به تجاوز و غصب حقوق دیگران زده و از عناوینی همچون « تأمین آینده » استواری برای ثروت نسوزی و مطمحین « کثرت و گنجهای می تراشند ، و با تیر و زود شدن درآمدی را مجوزی برای کم آمدن در طرق نامشروع می پندارند . اسلام همه این افراد را به خویشن دار و تسلط بر هوسهای سرکش و رعایت اصول عدالت و تقوی دعوت می کند و از دستورات گذشته همانند ترمیزی برای کنترل تندروها و خود پرستها که متأسفانه تعداد آنها در همه جوامع زیاد است ، و هم امروز چهره جهان انسانیت را فوق العاده زشت و شکن ساخته اند ، استناد می کند .

از همه اینها گذشته کرده جنبه دارد جنبه فردی که متشابه درآمد شخصی است و جنبه اجتماعی که باعث پیشرفت و حرکت جامعه است .

صفات انکویدهای که در بالا از آن یاد شد همه مربوط به جنبه های فردی کار است یعنی تلاش و فعالیت را وسیله استثمار و بهره کشی از دیگران فرودادن ، و از آن به عنوان حربه ای برای خودخواهی استفاده کردن و یا اذلال تنها به فکر نبویستن بودن .

اما کاری که در خدمت جامعه و در مسیر منافع اجتماع است نه مخالف « زهد » و « توکل » است و نه دلیل بر « حرص و آزمندی » و « طول امل » ، و نه « دنیا پرستی » است ، بلکه عن زهد و توجه آخرت است .

بقیه در صفحه ۱۹

بر این اساس که بیان شد نه واندینی که
کودکان خود را کاملاً دربند داشته باشند موفق
هستند و نه فرزندی که همواره در اختیار و
تسلیم والدین باشند. این کار ممکن است تا
چند صیاحی، برای کودک ادامه یابد ولی قابل
دوام نیست.

ما برای اینکه در آینده افرادی مستقل
و آزاده باشیم ضروری است شخصیت کودکان
را محترم بشماریم و خواسته‌های منطقی او
را به حساب آوریم و توجه داشته باشیم که
مخالفت‌های شدید عوارضی دارد که اهم آنها
عبارتند از:

بی‌عالی، مستی، کناره‌گیری، خودسری،
تجاوز، تعرض، بی‌اعتنائی، خرابکاری،
توسری خوری، بی‌ملاحظگی نسبت به دنیا، عدم
کنترل خود، ترس، تقلب، حيله، شکوه‌ها،
بهانه‌گیری‌ها، شکست‌ها و سقوطها...

به سن رشد رسیدند و وارد اجتماع گردیدند
اغلب بی‌بند و بار و تسلیم هوسهای کنترل نشده
خوبش می‌شوند. در برابر مسائل و دشواریها،
ضعیف و گاهی هم فوق‌العاده حساس می‌گردند،
به گونه‌ای که از هر طریقی شده است، مشروع
یا نامشروع آن را از میان بر میدارند.

برخی از آنان گرفتاریک حالت نارضائی
دائمی از کار، زندگی، خدمات دیگران برای
او، از دنیا، از زن و خانواده میشوند. باهسی
آنها حالت پرخاشگری پیدا می‌کند. زمانی
هم دشمنان سرسخت برای آزادیهای دیگران
شده، هر آنسی را که از سینه برآید در گلو خفه
میکند، تحقیر کردنها و هائی از قید و بندها
برای آنان که خود را قبلاً در قید و بند و
محدودیت‌های سخت شرعی، عرفی، اخلاقی
میدیدند مانند جلوه‌هائی دیگر از این امر نشانگر
آینده‌ فردی است که اینک در چنین وضعی به
سر می‌برد.

بیهیبه . مفاهیم سارینده - گاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی

اگر کسی به شما گفت من کار نمی‌کنم مبادا دنیا پرست باشم فوراً به او بگوئید :
برو برای رفاه مردم کار کن و در برابر کار چیزی مخواه ! تا روشن شود اینها بهانه برای فرار
از کار و کوشش است .

مخصوصاً امروزه در لحظات حساسی از تاریخ خود زندگی می‌کنیم که اگر این جهاد
بزرگ اسلامی یعنی کورا در تمام سطوح زنده نکنیم ممکن است تمام ثمرات انقلاب ما
به‌خطر بیفتد .

امروز همه گروهها باید آتین بالا زنند ، همه قشرها باید برای تداوم حرکت انقلابی
به این بیکار بزرگ بپردازند ، در غیر این صورت چنان ضربه‌ای بر پایه‌های انقلاب وارد
خواهد شد که جبران آن میسر نیست .